

subject:

เขียนจีนให้เป็นไทย

by:

สิริเทพ เอกสิริพงษ์

introduction:

Matthew Phillips

note: ตัวตน "ไทย-จีน" ที่เพิ่งสร้าง

กับ การเมือง/การทูตวิชาการ ในสังคมศาสตร์สงครามเย็น

จันตารง!

subject:

เขียนจีนให้เป็นไทย

by:

สิทธิพงษ์ เอกสิทธิพงษ์

subject:

เขียนจีนให้เป็นไทย

by:

สิทธิพร เอกสิทธิพงษ์

ราคา ๔๒๐ บาท

เขียนจีนให้เป็นไทย

• สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์

ราคา ๔๒๐ บาท

พิมพ์ครั้งแรก : สิงหาคม, ๒๕๖๔

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : พฤศจิกายน, ๒๕๖๔

ข้อมูลทางบรรณานุกรม
สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์.

เขียนจีนให้เป็นไทย.

กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๖๔. ๓๗๖ หน้า.

๑. ชาวจีน -- ไทย.

I. ชื่อเรื่อง.

305.89510593

ISBN 978 - 974 - 02 - 1752 - 7

สำนักพิมพ์มติชน | www.matichonbook.com

- ที่ปรึกษาสำนักพิมพ์ : อารักษ์ คคนาท, สุพจน์ แจ้งเร็ว, นงนุช สิงห์เดชะ
- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : มณฑล ประภาสเกียรติ
- รองผู้จัดการสำนักพิมพ์ : จุจิรัตน์ พิมพ์เด่น, สุภาชัย สุชาติสุธารธรรม
- บรรณาธิการบริหาร : สุลักษณ์ บุญปาน
- หัวหน้ากองบรรณาธิการ : ชนมน วังพิทย
- บรรณาธิการเล่ม : ปกรณ์เกียรติ ดีโรจนานิช
- นักศึกษาฝึกงาน : สุดาร์ตน พิมพ์แก้ว, มัชฌิมา สุระมณี
- พิสูจน์อักษร : โชติช่วง ะวีน
- ศิลปกรรม-ออกแบบปก : ชนาเมธ เบญจาทิสฤทธิ์
- ประสานสัมพันธ์และการตลาด : ภริณี สุรัตน์, ณัฏฐา เขียวกุล

จัดทำโดย : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนามมาล
ประชาชนวน ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๒๓๕

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๕๘๑๘

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชน ๑๒ ถนนเทศบาลนามมาล ประชาชนวน ๑

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๐๐๐, ๒๑๐๘

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๙๖๑๓

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทงานดี จำกัด (ในเครือมติชน)

๑๒ ถนนเทศบาลนามมาล ประชาชนวน ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๘-๓๓๖๐

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๙๖๑๒

Matichon Publishing House a division of Matichon Public Co., Ltd.

12 Tethsabannueman Rd., Prachanivate 1, Chatuchak,

Bangkok 10900 Thailand

ใช้กระดาษ Moorm Easy Read

หากท่านต้องการสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้

จำนวนมากในราคาพิเศษ

โปรดติดต่อโดยตรงที่ บริษัทงานดี จำกัด

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๕๘

โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๙๖๑๒

MATCHON
PREMIUM
PRINT

ผ่าน MATCHON PREMIUM PRINT

บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน)

รับผิดชอบสั่งพิมพ์ทุกประเภท

โทรศัพท์ ๐-๒๕๕๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๑๙, ๒๔๒๔

email print.matichon@gmail.com

ในกรณีที่หนังสือมีข้อผิดพลาดจากกรพิมพ์

เช่น หน้าขาดหาย หน้าซ้ำ หน้าสลับ เร้าเล่มกลับหัว

กรุณาคัดส่งมาที่ email: matichonbooksales@gmail.com

หรือ inbox matichonbook เพื่อขอเปลี่ยนเล่มใหม่

สารบัญ

เขียนจีนให้เป็นไทย

คำนำเสนอ	(๘)
กว่าจะมาเป็นหนังสือเล่มนี้	(๑๓)

บทนำ	๓
------	---

๑

นวัตภูมิทัศน์วิชาการ:

สังคมศาสตร์สงครามเย็น ไทยศึกษา และคนจีน	๒๑
วัฒนธรรมในการเมืองและสังคมศาสตร์อเมริกัน	๒๓
ไทยศึกษา เมดอินยูเอสดอร์เน็กเย็ก	๒๘
พรอันประเสริฐและคำสาปในไทยศึกษา	๔๒
วิจัยคนจีน	๔๖

๒

การเดินทางของ จี. วิลเลียม สกินเนอร์

และหนังสือ ๑ เล่ม	๕๙
บันทึกผู้ถูกปลดแอก	๖๐
นิยาม “จีน” นิยาม “ไทย”	๖๕
การแข่งขันในสนามวิชาการ: กระบวนทัศน์ที่ลื่นไถล	
ในฐานะความรู้อันศักดิ์สิทธิ์	๗๐

เครือข่ายกระบวนการทัศน์กลืนกลาย	๘๒
จากความรู้สู่ปฏิบัติการ	๘๙

๓

วงวิชาการไทยที่เพิ่งสร้างในยุคสงครามเย็น: สังคมศาสตร์ไทยและการศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในไทย	๑๐๕
ก่อนปรากฏวงวิชาการสมัยใหม่: ปัญญาชนราชการ และคนจีน	๑๐๖
สังคมศาสตร์ไทยได้เงาอินทรี	๑๑๗
เครือข่ายอเมริกันและการวางรากฐานสังคมศาสตร์	๑๒๒
สังคมศาสตร์กับภาวะอย่างไรหนอที่เรียกว่า “คิวิไลซ์”	๑๓๐
วิจัยจีน กระบวนทัศน์กลืนกลายของสกินเนอร์:	
สังคมศาสตร์ การกลืนกลาย และความมั่นคงของชาติ	๑๓๕
การบริหารจัดการองค์กรจีนและการกลืนกลาย	๑๔๕
วงวิชาการไทยและไฮดรอนทางปัญญา	๑๕๐

๔

และแล้ว “ชาตินิยมวิชาการ” ก็ปรากฏ: การก่อตัวของ “ชาตินิยมวิชาการ” กับการศึกษาคนจีนในประเทศไทย	๑๖๗
การก่อตัวของชาตินิยมวิชาการ	๑๖๙
ความรู้สึกลึกใหม่ที่เรียกว่า “ชาตินิยมวิชาการ”	๑๗๙
สมรรถนะประวัติศาสตร์ในสงครามเย็น	๑๘๑
ภาพลักษณ์ที่แปรเปลี่ยนของจีนและคนจีนในไทย	๑๘๗
ประวัติศาสตร์ในวิกฤตประวัติศาสตร์: ประวัติศาสตร์กับ ชาตินิยมวิชาการ	๒๐๔

ความยั่งยืนในการเมือง ประวัติศาสตร์สมเด็จพระเจ้า	
ตากสินมหาราช	๒๑๑
อ่าน สังคมจีนในประเทศไทย ของสกินเนอร์แบบไทยๆ	๒๑๒
ก่อนจะผ่านบทนี้ไป	๒๑๓

๕

เมื่อชาตินิยมวิชาการมาบรรจบ:	
ประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือการทูตวิชาการ	
ในความสัมพันธ์ไทย-จีน กับการเขียนจีนให้เป็นไทย	๒๔๔
อันความคิดวิทยาเหมือนอาวุธ: ระหว่าง “ประวัติศาสตร์”	
กับ “กระสุนปืน”	๒๕๒
การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน: สัญญาภาค	
ทางความรู้ อารมณ์ขัน กับข้อผิดพลาดทางการทูต	๒๕๔
ชาตินิยมวิชาการ และการทูตวิชาการจากจีน	๒๕๕
เขียนไท/ไตให้เป็นจีน	๒๖๔
เขียนจีนเป็นไทย	๒๖๕
ปฏิบัติการของชาตินิยมวิชาการ และการทูตวิชาการ	
ไทย-จีน	๒๖๕
ศิลปวัฒนธรรม: พื้นที่สานของชาตินิยมวิชาการ	๒๖๖
ประวัติศาสตร์ คนจีน และการทูตวิชาการในความ	
สัมพันธ์ไทย-จีน	๒๖๖

เมื่อวัดทวิจ้ยพูดกลับ:	
มองไปให้พันชาติไทยเพื่อศึกษาชาติไทย	๓๐๗
บรรณานุกรม	๓๐๘

คำนำเสนอ

ในช่วงทศวรรษ ๑๙๕๐ กล่าวได้ว่าแนวคิดเรื่อง “ความเป็นไทย” ยังอยู่ในช่วงก่อตัว นับแต่รัชกาลที่ ๖ (ค.ศ. ๑๙๑๐-๑๙๒๕) ประเทศไทยเริ่มปรากฏขึ้นในฐานะวาทกรรมของชนชั้นนำ และต่อมาในช่วงทศวรรษ ๑๙๓๐ รัฐบาลภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญก็พยายามปรับแนวคิดนี้ให้เหมาะสมกับระบอบใหม่ ในสมัยของนายกรัฐมนตรี จอมพล ป. พิบูลสงคราม การรณรงค์เคลื่อนไหวในระดับชาติถูกสร้างขึ้นเพื่อผสมผสานชุมชนที่แตกต่างหลากหลายเข้ามารวมเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทย อย่างไรก็ตาม การจำแนกประเภท (category) “ความเป็นไทย” ในขณะนั้น ยังไม่ได้มีผลตรงพลังมากนัก “ความเป็นไทย” นี้ถูกผสมผสานยึดโยงอย่างซับซ้อนเข้ากับความเป็นพลเมือง อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ และการบ่มเพาะลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการ ดังนั้นกล่าวได้ว่าการจัดจำแนกประเภท “ความเป็นไทย” จึงเป็นเรื่องกระบวนการของ “การกลายเป็นไทย” ซึ่งถูกนำเสนอสู่ประชาชนผ่านชุดความคิดและแนวปฏิบัติที่ถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำ “ความเป็นไทย” ยังถูกจัดวางให้เป็นคู่ตรงข้ามกับ “ความเป็นอื่น” ซึ่งเป็นสถานะที่ “คนจีน” มักถูกตีตรา

หลักใหญ่ใจความของหนังสือเล่มนี้คือการอธิบายประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา ทั้งในเรื่องกลุ่มคนผู้มิชอบกับการนิยามความเป็นไทย และว่าด้วยการนิยามความเป็นไทย ที่มีส่วนพัวพันกับ “คนจีน” ชั่วแล้วซ้ำเล่า การนิยามความเป็นไทยนี้ส่งผลอย่างสำคัญต่อชีวิตของคนสามัญ การนิยามความเป็นไทยซึ่งพัวพันกับคนจีนนี้ บางเรื่องก็เป็นประเด็นที่ทราบกันดีในหมู่นักประวัติศาสตร์ไทย อาทิ การตีตราคนจีน

ในฐานะ “ยิวแห่งบูรพทิศ” โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือนักชาตินิยมในยุคหลัง เช่น หลวงวิจิตรวาทการ และพระยาอนุมานราชธน ผู้มีบทบาทกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในช่วงเวลานี้ การดำรงอยู่ของประชากรจีนจำนวนมหาศาลทั้งที่อยู่ในกรุงเทพฯ และกระจายตัวอยู่ตามพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ ถูกมองเป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไข บรรดาปัญญาชนในช่วงต้นเหล่านี้จึงฉายภาพคนจีนในฐานะชุมชนที่แม้จะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย แต่กลับถูกจัดวางให้อยู่นอกชีวิตทางการเมืองและวัฒนธรรมของชาติ ดังนั้นผลที่ตามมาคือการที่ชนชั้นนำทางการเมืองมักใช้คนจีนเป็นแพะรับบาปสำหรับความปวยไข้ของชาติ สร้างข้อจำกัดทางกฎหมายที่อยู่ติรรม และปลูกอคติทางชาติพันธุ์ต่อต้านคนจีน

ท้ายที่สุด การสร้างคนจีนให้ “เป็นอื่น” นี้ได้สร้างมรดกตกทอดซึ่งส่งผลกระทบอยู่ในสังคมไทยทุกวันนี้ ดังที่คำถามเรื่อง “ความเป็นไทย” ยังคงเป็นประเด็นกึกก้องสำหรับผู้คนที่มองตัวเองหรือถูกผู้อื่นมองว่าเป็น “จีน” แม้ต้นกำเนิดของการจำแนกประเภทนี้จะสามารถย้อนไปได้ยาวไกลถึงช่วงกำเนิดชาติไทย ทว่ากลับมีเพียงผู้คนจำนวนน้อยนิดที่เน้นพินิจพิจารณาว่าการจำแนกประเภทนี้ถูกเสริมสร้างและทำให้เป็นรูปร่างโดยกลุ่มคนที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความรู้ของไทยในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งก็คือ นักสังคมศาสตร์ในช่วงสงครามเย็น หนังสือเล่มนี้ เป็นผลผลิตจากการวิจัยที่ประณีตและการไตร่ตรองอย่างรอบด้าน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักวิชาการอเมริกันมีส่วนอย่างสำคัญในการตราตรึงและปรับแต่งแนวคิด “สารัตถะ” ที่ให้ภาพว่าใครคือคนจีน นอกจากนี้ บรรดานักวิชาการอเมริกันยังมีส่วนในการตราคำถามทางวิชาการที่ว่า ชุมชนจีนจะสามารถถูกผนวกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยได้อย่างไร

โดยรวม หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าในการขยายความเข้าใจถึงผลกระทบของสงครามเย็นต่อประเทศไทย ผ่านการเล่าถึงชนชั้นนำไทย ซึ่งรวมถึงบรรดาชนชั้นนำในพื้นที่เมืองที่ได้สร้างเครือข่ายพันธมิตรกับวงวิชาการอเมริกันในช่วงจุดเปลี่ยนสำคัญแห่งยุคสมัย บรรดาอเมริกันชนที่เดินทางมายังประเทศไทยมักถูกขับเคลื่อนด้วยความรู้สึกทางศีลธรรมและพันธกิจอันยิ่งใหญ่ คือการต่อสู้เพื่อธำรงระเบียบโลกที่มีอเมริกันเป็นศูนย์กลาง โดยที่ระเบียบโลกนี้แตกต่างจากอาณานิคมเดิมขณะเดียวกัน พวกเขายังคงยึดติดกับโลกทัศน์ที่มองโลกภายใต้การชี้นำของตะวันตกและคุณค่าประชาธิปไตยแบบตะวันตก แม้โลกทัศน์ดังกล่าวจะเป็นภาพแสบวกในช่วงที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ เพิ่งยุติ ทว่าเมื่อเวลาผ่านไปไม่กี่ปี พัฒนาการของเหตุการณ์ต่างๆ เริ่มกัดกร่อนโลกทัศน์ดังกล่าว สำหรับผู้ที่คาดหวังถึงศตวรรษอเมริกัน (American Century) เช่น เฮนรี ลูซ (Henry Luce) เจ้าของกิจการการพิมพ์รายใหญ่ การสูญเสียเงินให้แก่คอมมิวนิสต์คือโศกนาฏกรรมที่ทำลายศตวรรษอเมริกัน ผู้กำหนดนโยบายและนักคิดอเมริกันเริ่มหวาดกลัวว่า การสูญเสียเงินอาจเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงระดับโลกสู่การครอบงำของคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะในประเทศโลกที่สาม ภายหลังประกาศเอกราชจากอาณานิคมยุโรป

ปฏิกิริยาต่อความหวาดกลัวดังกล่าว นำไปสู่การเปลี่ยนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้กลายเป็นแนวหน้าของสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ และไทยกลายเป็นศูนย์กลางของแนวหน้านี้นี้ในช่วงต้นทศวรรษ ๑๙๕๐ ไทยแตกต่างจากประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค ด้วยไทยไม่ได้เผชิญกับกระบวนการปลดแอกอาณานิคม ดังนั้นไทยจึงเป็นพื้นที่อันเหมาะสมสำหรับอเมริกันในการก่อร่างสร้างโลกที่การนำของตะวันตกจะได้รับการฟื้นฟู นอกจากนี้ ไทยยังเป็นพื้นที่อุดมคติสำหรับการทดสอบความ

อ่อนไหวของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อแนวคิดการปฏิวัติที่แผ่มาจากจีน โดยเฉพาะความอ่อนไหวของชุมชนจีนต่อแนวคิดดังกล่าว การเดินทางมาไทยของ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ นักวิชาการอเมริกันผู้มีอิทธิพลในประเด็นนี้เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่จะตั้งที่สิทธิพิเศษได้อย่างแจ่มแจ้ง เดิมทีสกินเนอร์เริ่มทำวิจัยในจีนเมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๙ ทว่าการรุกรานเพื่อเผด็จศึกของคอมมิวนิสต์ทำให้สกินเนอร์ต้องปรับแผนการ สกินเนอร์ปรับมานั้นการวิจัย “ปัญหาคนจีน” ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นประเด็นที่สะท้อนความกังวลของผู้กำหนดนโยบายอเมริกันในเวลานั้น ด้วยความพร้อมทั้งพยานภาพ อำนาจ และทรัพยากรที่สามารถเข้าถึงได้เฉพาะนักวิชาการผู้ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา ณ ห้วงเวลานั้น การศึกษาของสกินเนอร์ได้นำไปสู่การสร้างข้อชี้แนะต่างๆ โดยตรงไปยังรัฐบาลไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายกลืนกลาย

ผลกระทบอันเกิดจากการศึกษาของสกินเนอร์และผู้ติดตามรอยเท้าของเขาประการหนึ่งคือ การหนุนเสริมมโนทัศน์ที่ว่า “คนจีน” เป็นหนึ่งในชุมชนต่างชาติที่สามารถถูกจัดได้ว่าเป็นชุมชนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อีกประการหนึ่งคือ การสร้างการยอมรับว่า “ความเป็นไทย” เป็นอัตลักษณ์เบรทัดฐานที่ “คนจีน” ควรได้รับการสนับสนุนให้ไขว่คว้า ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมีคุณูปการต่อการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับพยานภาพของการจำแนกประเภทที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์และพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล นอกจากคนจีนที่ประสบกับสภาวะนี้ ผู้คนที่ประสบกับการถูกทำให้ “เป็นอื่น” ในประเทศไทย (ไม่ว่าจะเป็นชาวอินเดีย ฝรั่งเศส เวียดนาม หรือชนเผ่า) ต่างเผชิญกับการกระตุ้นเร้าที่เข้ามามีส่วนในการปรับพฤติกรรม อัตลักษณ์ และความเชื่อ เพื่อได้มาซึ่งการยอมรับให้เป็นไทย การทำความเข้าใจสงครามเย็นอย่างลึกซึ้งทำให้

ตระหนักว่า กระบวนการจัดจำแนกประเภทนี้เป็นไปอย่างกว้างขวาง การจัดจำแนกประเภทที่ถูกหนุนเสริมโดยนักสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็น ชาวเขา ชาวอีสาน ชาวบ้านนอก มีส่วนสำคัญในการเชื่อมยึดจิตใจของ ผู้คนเหล่านี้กับชาติไทย ขณะเดียวกัน การจัดจำแนกประเภทนี้ก็หนุน เสริมสถานะความเป็นภัยคุกคามและคนนอกความเป็นไทยของผู้คน เหล่านี้ กล่าวโดยสรุป การจัดจำแนกประเภท “ความเป็นไทย” จึงวางอยู่ บนฐานของการสร้าง “ความเป็นอื่น” และเป็นกระบวนการของ “การ กลายเป็นไทย” ที่ไม่เคยบรรลุได้อย่างสมบูรณ์

Matthew Phillips

กว่าจะเป็นหนังสือเล่มนี้

ในฐานะศาสตร์ที่อยู่กึ่งกลางระหว่างมนุษยศาสตร์กับสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์จึงเป็นส่วนผสมของทั้งสองอย่าง ซึ่งนำมาสู่คุณลักษณะสำคัญของวิชาคือ การสร้างคำอธิบายทางสังคมผ่านศิลปะของการเล่าเรื่องที่อิงกับข้อมูลหลักฐาน ในฐานะนักเรียนประวัติศาสตร์ ผู้เขียนพยายามผูกและเล่าเรื่องจากข้อมูลหลักฐาน เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาของการสร้างอัตลักษณ์จีนผ่านความรู้วิชาการเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยยุคสงครามเย็น อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของความพยายามในการตั้งคำถามใหม่ๆ ต่อการศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ผู้เขียนหวังว่าหนังสือเล่มนี้คงได้ทำหน้าที่เป็นสื่อในการจุดประกายจนนำไปสู่การถกเถียงที่ออกอรรถรส ไม่ว่าผู้อ่านจะเห็นด้วยกับข้อเสนอของผู้เขียนในหนังสือเล่มนี้หรือไม่ก็ตาม

หนังสือเล่มนี้มีจุดเริ่มต้นจากคณาธิปไตยเรื่อง Textualizing the “Chinese of Thailand”: Politics, Knowledge, and the Chinese in Thailand during The Cold War ซึ่งเขียนขึ้นระหว่างการศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ ผู้เขียนได้แปล ปรับปรุง และเขียนขึ้นใหม่บางส่วนเพื่อให้เหมาะกับผู้อ่านในโลกภาษาไทย ทั้งบุคคลทั่วไปและนักวิชาการ และมีกำหนดการตีพิมพ์เดิมในเดือนตุลาคม ค.ศ. ๒๐๒๐ แต่การตีพิมพ์จำเป็นต้องล่าช้าออกไปเพราะสถานการณ์โควิด-๑๙

แม้หนังสือเล่มนี้จะเน้นประเด็นการสร้าง “องค์ความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย” ในยุคสงครามเย็น อันเป็นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างการรับรู้และอัตลักษณ์ของคนจีนในประเทศไทยในยุคปัจจุบัน

แต่การทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวจำเป็นต้องมองบริบทที่สัมพันธ์กับการเมืองในยุคสงครามเย็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-ไทย-จีน การเมืองของความรู้สังคมศาสตร์ การเติบโตของสังคมศาสตร์ไทย และการใช้วิชาการเป็นเครื่องมือทางการเมือง การครอบคลุมหัวข้อที่หลากหลายและซ้อนทับกันเช่นนี้ทำให้นักเขียนเล่มนี้เหมาะกับผู้อ่านทั่วไปและนักวิชาการในวงกว้างที่มีความสนใจแตกต่างกันออกไปตามประเด็นที่หนังสือเล่มนี้ครอบคลุม อาทิ ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-ไทย-จีน คนจีนในประเทศไทย ความเป็นจีนในสังคมไทย ไทยศึกษา พัฒนาการสังคมศาสตร์ในประเทศไทย และสงครามเย็น

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือ การใช้ข้อมูลหลักฐาน ๓ ภาษาจากแหล่งข้อมูลในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และจีน โดยข้อมูลจากหลักฐานหลายชิ้นเป็นข้อมูลใหม่ที่ไม่เคยถูกใช้มาก่อนในการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นคนจีนในประเทศไทย ไทยศึกษา และสังคมศาสตร์สงครามเย็น ซึ่งผู้เขียนคิดว่าคงเป็นประโยชน์กับผู้อ่านอยู่บ้าง อาทิ ข้อมูลจากเอกสารจดหมายเหตุของ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ (G. William Skinner) และลอริสตัน ชาร์ป (Lauriston Sharp) จากหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยคอร์เนลล์ เอกสารของจอห์น เค. แฟร์แบงก์ (John K. Fairbank) ผู้บุกเบิกจีนศึกษาในสหรัฐอเมริกาและอาจารย์ของ ศ. ดร. เขียน ธีระวิทย์ และ ดร. สารสิน วีระผล ผู้บุกเบิกจีนศึกษาในไทย และเอกสารของเคนเนธ ยัง (Kenneth Young) อดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย จากหอจดหมายเหตุมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เอกสารบันทึกของเฉินหลิวฟาน (陈吕范) และคณะนักวิชาการจีนที่เข้ามาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านไทยศึกษากับนักวิชาการไทย และเอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติไทยและหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

สหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้ยังเสนอข้อถกเถียงและข้อค้นพบใหม่ ที่แตกต่างจากงานศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยที่ผ่านมา โดยมองการสร้าง “อัตลักษณ์จีน” ผ่านงานวิชาการ ซึ่งผู้เขียนสืบเสาะดู ร่องรอยการสร้างงานวิชาการเกี่ยวกับคนจีนในไทยของนักวิชาการอเมริกัน จีน และไทย อาทิ จี. วิลเลียม สกินเนอร์ ต่วนลี่เซิง (段立生) และนิธิ เอียวศรีวงศ์ พร้อมกับนำเสนอว่างานวิชาการเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากแรงขับเคลื่อนเรื่องความเป็นเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น หากแต่ยังถูกผลักดันด้วยการเมืองและอารมณ์ความรู้สึก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อารมณ์ความรู้สึกที่เรียกว่า “ชาตินิยมวิชาการ”

การสร้างความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยช่วงสงครามเย็น มีความสำคัญทั้งในแง่การสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ผ่านการกลืนกลายคนจีนให้เป็นไทย เพื่อสร้าง “นายทุนไทยเชื้อสายจีน” ซึ่งเป็นกลจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมไทย ขณะเดียวกัน การสร้างความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยในฐานะ “คนอื่น” และคู่ตรงข้ามกับ “คนไทย” โดย จี. วิลเลียม สกินเนอร์ ยังช่วยขับเคลื่อนภาพคนไทยและ “ความเป็นไทย” ที่นักสังคมศาสตร์อเมริกันสำนักคอร์เนลล์ภายใต้การนำของลอริสตัน ชาร์ป สร้างขึ้นให้มีความสมจริง องค์ความรู้ที่สร้างโดยนักวิชาการอเมริกันนี้ถูกถ่ายทอดส่งผ่านมายังวงวิชาการไทย ผ่านการสร้างมหาวิทยาลัยสมัยใหม่และโลกวิชาการสังคมศาสตร์ไทย ด้วยการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อไทย โดยมีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นศูนย์กลางของการสร้าง “สังคมศาสตร์สงครามเย็น” ในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองทั้งภายในประเทศไทยและการเมืองระหว่างประเทศในทศวรรษ ๑๙๗๐ องค์ความรู้

เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการสานสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-จีน พร้อมไปกับการเกิดกระแส “ชาตินิยมวิชาการ” ในหมู่นักวิชาการไทยที่เริ่มท้าทายองค์ความรู้ด้านไทยศึกษาที่นักวิชาการอเมริกันสร้างขึ้น รวมถึงความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความรู้เกี่ยวกับไทยศึกษา

การใช้ “ความรู้ประวัติศาสตร์” เป็นเครื่องมือทางการทูตในการสานสัมพันธ์ไทย-จีน นำไปสู่การรื้อทำลายประวัติศาสตร์ฉบับอัลไต๋นานเจ้า ที่เน้นความเป็นศัตรูระหว่างไทย-จีน และคนจีนในฐานะศัตรูและคนอื่นของคนไทย ซึ่งเป็นชุดความรู้ที่ถูกเน้นย้ำในช่วงวิกฤตความสัมพันธ์ไทย-จีนในยุคสงครามเย็น กระทั่งนำมาสู่การสร้างความรู้ชุดใหม่ที่เน้นความใกล้ชิดระหว่างไทย-จีน และคุณูปการของคนจีนในสังคมไทยที่มีต่อชาติไทย จนนำไปสู่การผสมผสานคนจีนในไทยให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยอย่างแนบสนิท การศึกษาประเด็นนี้ช่วยเผยให้เห็นการใช้ “วิชาการ” เป็นเครื่องมือทางการทูตของสาธารณรัฐประชาชนจีน ทั้งยังช่วยให้เกิดความเข้าใจต่อทัศนคติที่ทางการจีนมีต่อประวัติศาสตร์ไทย คนจีนในไทย และประเทศไทย

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้พยายามเสนอทั้งข้อมูลและแนวทางใหม่ในการศึกษาคนจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์ไทย และความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-ไทย-จีน ผ่านการพิจารณาการสร้างองค์ความรู้อันเป็นผลมาจากการผสมผสานระหว่างพลวัตภายในสังคมไทยกับแรงปะทะข้ามพรมแดน ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงมีความโดดเด่นกว่าหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยเล่มอื่นๆ โดยเฉพาะที่ศึกษายุคสงครามเย็น ซึ่งมีจำกัดกรอบการมองอยู่เพียง ๒ แบบ คือ ๑. เน้นพลวัตภายในประเทศไทยและใช้ข้อมูลภาษาไทยเป็นหลัก และ ๒. เน้นเพียงคู่ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-ไทย

หากไร้ซึ่งการสนับสนุนจากทุนอุดหนุนทุนวิจัยที่ร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์กับสถาบันฮาร์วาร์ด-เยนิง งานค้นคว้าทางมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ขึ้นนี้ซึ่งจำต้องใช้ “เวลา” และ “เงินทุน” คงจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ผู้เขียนขอขอบคุณสถาบันทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะซูซาน (Susan Scott) ลินด์เซย์ (Lindsay Strogatz) หลี่เหล้าซือ (Dr. Li Ruohong, 李若虹) และลินดา (Prof. Linda Grove) แห่งสถาบันฮาร์วาร์ด-เยนิง สำหรับความช่วยเหลือและคำชี้แนะระยะเวลาเกือบ ๑ ปีครึ่ง ในฐานะนักวิจัย (research fellow) ที่สถาบันฮาร์วาร์ด-เยนิง และนักเรียนพิเศษ (special student) ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด นับเป็นช่วงเวลาที่คุณเขียนได้ใช้เวลากับการเขียนงานวิจัยที่ผู้เขียนรักอย่างเต็มที่ ด้วยความห่างไกลและปลอดภัยจากการะงานแบบไทยๆ ผู้เขียนจึงรู้สึกเป็นหนี้ต่อบุคคลต่อไปนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานจากภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมถึงเลขานุการภาควิชาฯ ที่ช่วยรับภาระงานสอน งานประกันคุณภาพการศึกษา อันขมขื่น งานเอกสาร การประชุมในระดับคณะและมหาวิทยาลัย อันยาวนานและบ่อยครั้งระหว่างที่คุณเขียนลาศึกษาต่อ

หากวิถิติดและตัวตนทางวิชาการของนักวิชาการเกิดจากการหล่อหลอมของสภาพแวดล้อมที่นักวิชาการแต่ละคนเติบโตขึ้น ผู้เขียนคงกล่าวได้ว่าสถาบันและบุคคลดังต่อไปนี้มีส่วนอย่างสำคัญต่อการหล่อหลอมโลกทัศน์ วิถิติด รวมถึงการเลือกเดินบนถนนสายวิชาการของผู้เขียน คณาจารย์ที่ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รศ. วรศักดิ์ มหัทธโนบล ผู้มีส่วนสำคัญในการชี้แนะแนวทางและบ่มเพาะความเข้าใจเกี่ยวกับจีน คณาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยเฉพาะ ศ. สายชล สัตยานุรักษ์ ศ. ดร.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ รัช.ดร. เกรียงศักดิ์ เซษฏพัฒน์นวิช ศ. สวัสดิ์
อ่องสกุล ศ. นฤมล ธีรวัฒน์ และ ศ. อุษณีย์ ธงไชย ที่กรุณาประสาท
วิธีคิดทางประวัติศาสตร์อันหลากหลาย ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะ
ศิลปศาสตร์และสังคมศาสตร์ (FASS) มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์
โดยเฉพาะ อ. บรูซ (Assoc. Prof. Bruce Lockhart) และ อ. เปเลจจิ
(Prof. Maurizio Peleggi) ที่ปรึกษาและที่ปรึกษาร่วมของผู้เขียนที่
กรุณาชี้แนะแนวทางการวิจัย หยางเหล้าซือ (Prof. Yang Bin, 杨斌)
แห่งมหาวิทยาลัยมาเก๊าสำหรับคำแนะนำต่างๆ

ขอขอบคุณความช่วยเหลือจากมิตรสหายทั้งจากมหาวิทยาลัย
แห่งชาติสิงคโปร์และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อ. โอม (นรุตม์ เจริญศรี)
อ. แพร (อภิชา ชุตินวงศ์พิสิฐ) อ. โอม (สรสิข สว่างศิลป์) อ. อ้อย
(ศิริพร ตาบเพชร) อ. แดง (พศุตม์ ลาสุขะ) หูหยาง (Hu Yang) รูเอล
(Ruel Pagunsan) โดมินิก (Dominic Ow) และอีกหลายท่านที่ไม่ได้
เอ่ยนามในที่นี้ ขอคุณ อ. ไมค์ (Prof. Michael Herzfeld) แห่งมหา
วิทยาลัยฮาร์วาร์ด สำหรับอาหาร บทสนทนา คำแนะนำ และความกรุณา
ชักชวนผู้เขียนนำเสนองานให้กับโครงการไทยศึกษาระหว่างอยู่ที่ฮาร์วาร์ด
อ. มาลี (Prof. Tyrell Haberkorn) แห่งมหาวิทยาลัยเมดิสัน-วิสคอนซิน
แคท (Dr. Kathryn Sweet) และสันดีป (Dr. Sandeep Ray) สำหรับ
ความกรุณาอ่านและแก้ไขสำนวนภาษาร่างดุษฎีนิพนธ์ อ. เคร็ก (Prof.
Craig Reynolds) แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย และ อ. ควี
(Assoc. Prof. Kwee Hui Kian) แห่งมหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์
กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาชี้แนะและให้ข้อคิดสำหรับการแก้ไข
งาน เทรส (Quentin Trais Pearson) สำหรับมิตรภาพและคำแนะนำที่
มีค่า พีแนน (กรพนัช ตั้งเชื่อนขันธุ์) และพีโก้ (สิทธิพล เครือรัฐติกาล)
แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สำหรับความช่วยเหลือด้านวิชาการและ

การชักชวนให้ร่วมงานที่ทำให้ผู้เขียนได้ขบคิดประเด็นต่างๆ ต่อเนื่อง
จากดัชนีพันธกิจ จนนำไปสู่การเขียนบทความวิชาการและปรับปรุงร่าง
หนังสือเล่มนี้เพิ่มเติม โดยเฉพาะบทที่ ๕

ขอขอบคุณสำนักพิมพ์มติชน คุณตงและคุณแบงค์สำหรับการ
ประสานงานจนนำมาสู่การตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ ขอขอบคุณคุณทัศนพล
สมบัติวงศ์ ที่ช่วยจัดการงานเอกสารและดูแลความเรียบร้อยต่างๆ และ
ขอบคุณแมต (Dr. Matthew Phillips) สำหรับคำแนะนำเสนอ

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณครอบครัวโดยเฉพาะ คุณอี (坤怡) ภรรยา
ผู้ร่วมเดินทางไกลกับผู้เขียน ขอขอบคุณป้า แม่ น้ำจืด น้ำไก่ แก๊บ พ่อตา
แม่ยาย และครอบครัว Higa สำหรับการสนับสนุนที่มีมาโดยตลอด
การอดทนรับฟังการบ่น การปลอบประโลมผู้เขียนในห้วงเวลาที่เผชิญ
กับความมืดมนบนความไม่แน่นอนของชีวิตนักวิชาการในรั้วมหา
วิทยาลัยไทย ซึ่งรวมถึงการแปล เรียบเรียง และเขียนใหม่บางส่วน
ในหนังสือเล่มนี้ ทั้งที่ตระหนักว่าอาจไม่มีคุณค่าอันใดในการเสนอ
ขอกำหนดตำแหน่งวิชาการในโลกวิชาการไทย

บุคคลที่เอ่ยนามมาทั้งหมดนี้ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อบกพร่อง
ใดๆ ที่มีอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ความบกพร่องทั้งหลายที่มีเป็นความรับผิดชอบ
ของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

หากหนังสือเล่มนี้จะมีประโยชน์อยู่บ้าง ผู้เขียนขออุทิศให้กับ
อาม่า (ยาย) ผู้ที่อุทิศทั้งชีวิตให้กับการดูแลหลาน และยังคงห่วงกังวล
ต่ออนาคตของหลานผู้ต้อร้นตราบจนลมหายใจสุดท้ายของชีวิต

ด้วยความหวัง

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์

洪文发

เขียนขึ้นให้เป็นไทย (๑๙)

อักษรย่อในเชิงอรรถ

ADST: Association for Diplomatic Studies and Training, Arlington, Virginia

GWS: G. William Skinner Papers, Cornell University Library, Ithaca, New York

HYI: Harvard-Yenching Institute Office Archives, Cambridge, Massachusetts

KTY: Kenneth Todd Young Papers, Harvard University Archives, Boston, Massachusetts

LSP: Lauriston Sharp Papers, Cornell University Library, Ithaca, New York

NAT: The National Archives of Thailand, Bangkok

NMD: The National Archives of the United States at College Park, Maryland

USAID: Records of the U.S. Information Agency

DS: General Records of the Department of State, 1763-2002

OSS: Records of the Office of Strategic Services, 1919-2002

RG: Record Group: RG

หจช: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หมธ: หอจดหมายเหตุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จันตารง!

subject:

เขียนจีนให้เป็นไทย

by:

สิทธิพงษ์ เอกสิทธิพงษ์

บทนำ

สงครามเย็น คนจีนในประเทศไทย โลกาภิวัตน์ และอารมณ์ความรู้สึก

นับแต่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ปิดฉากลง การศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เริ่มก่อตัวขึ้นอย่างเป็นระบบภายใต้บริบทสงครามเย็น ในช่วงเวลาที่ผ่านมาหลายทศวรรษที่ผ่านมา นักวิชาการได้ผลิตงานวิชาการจำนวนมากจนกล่าวได้ว่างานวิชาการเหล่านี้ครอบคลุมเกือบทุกมิติชีวิตของชาวจีน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอัตลักษณ์ เครือญาติ สมาคมจีน การศึกษา ศาสนา หรือบทบาททางเศรษฐกิจและการเมือง ทั้งนี้ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์และบทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีน จะเป็นหัวข้อการศึกษาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เนื่องจากอัตลักษณ์และบทบาททางเศรษฐกิจเป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่มีนัยต่อความมั่นคงและมั่งคั่งของชาติที่มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์จีนอาศัยอยู่ การศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยนั้นมีการพัฒนาการไป

ทิศทางเดียวกัน และมีการผลิตงานจำนวนไม่น้อยในโลกภาษาไทยและภาษาอังกฤษจนครอบคลุมเกือบทุกมิติของชีวิตชาวจีนในประเทศไทย แม้ว่าการศึกษาในกรณีของไทยจะมีจำนวนค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับปริมาณการศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย การศึกษาคนจีนในไทยที่จำกัดนี้ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากความกลมกลืนทางชาติพันธุ์ในสังคมไทยที่ทำให้การศึกษาเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยเป็นที่น่าสนใจน้อยกว่าคนจีนในประเทศเพื่อนบ้านที่มีความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ภายใต้ภาพรวมของการศึกษาคนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีอยู่อย่างมหาศาลและหลากหลายนี้ บทบาทของนักวิชาการในการสร้างอัตลักษณ์และการรับรู้เกี่ยวกับคนจีนกลับถูกมองข้าม “ทั้งที่นักวิชาการมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้สร้างและจัดการอัตลักษณ์ของกลุ่มคนที่พวกเขาศึกษา”^๔

หนังสือเล่มนี้จึงเลือกตั้งคำถามกับกระบวนการศึกษาทางวิชาการทั้งหมดว่าเป็นกระบวนการสร้างและจัดการอัตลักษณ์ของคนจีน (Identification) ผ่านการผลิตความรู้ทางวิชาการ โดยใช้กรณีศึกษาการผลิตและการหมุนเวียนความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ซึ่งมีจุดเริ่มต้นในยุคสงครามเย็น แทนที่จะศึกษาคนจีนในฐานะวัตถุแห่งความรู้ที่มีสารัตถะ (Essentialized object of knowledge) ซึ่งความจริงเกี่ยวกับพวกเขานั้นพร้อมที่จะถูกศึกษาและค้นพบได้จากแง่มุมต่างๆ

การศึกษาในแนวทางนี้จะทำให้เรามองเห็นบทบาทและการเมืองของความรู้เบื้องหลังงานวิชาการเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นงานของนักวิชาการนามอุโฆษ เช่น จี. วิลเลียม สกินเนอร์ (G. William Skinner) หรือนิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่เดินทางผ่านกาลเวลา และมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับประเทศและนานาชาตินับแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนถึงต้นทศวรรษ ๑๙๙๐

แม้การศึกษาตามแนวทางที่มองความสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาการ ความรู้ และคนจีนที่เริ่มในยุคสงครามเย็นนี้ จะมีจุดเน้นอยู่ที่ “การผลิตความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับคนจีน” ทว่าการทำความเข้าใจประเด็นดังกล่าวจำเป็นต้องเข้าไปถกเถียงกันหลายประเด็น อาทิ สงครามเย็นศึกษา (Cold War studies) ในประเทศไทย ข้อจำกัดของความรู้เกี่ยวกับคนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ถูกแบ่งแยกตามขอบเขตพื้นที่ประเทศ และกระบวนการสร้างโลกวิชาการซึ่งเป็นสถาบันที่ประทับตราให้อำนาจและความชอบธรรมแก่นักวิชาการและความรู้ทางวิชาการที่ถูกผลิตขึ้น การทำความเข้าใจประเด็นเหล่านี้จะช่วยขยายขอบฟ้าทางความคิดให้แก่วิชาการประวัติศาสตร์ไทยในมิติเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ประวัติศาสตร์การเมือง ประวัติศาสตร์การทูต และประวัติศาสตร์การศึกษา

ระหว่างสงครามเย็นในประเทศไทย กับประเทศไทย ในสงครามเย็น

ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ สงครามเย็นศึกษา (Cold War studies) ในประเทศไทย เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น งานชิ้นสำคัญของเก่งกึก กิติเรียงลาภ ทั้ง *แผนที่สร้างชาติ*^๑ และ *เขียนชนบทให้เป็นชาติ*^๒ เป็นหมุดหมายสำคัญที่ชี้ชวนให้โลกวิชาการไทยและนักอ่านทั่วไปตั้งคำถามต่อการผลิตความรู้และการเมืองเบื้องหลังการผลิตความรู้ที่เกี่ยวกับ “ชาติไทย” ในยุคสงครามเย็นผ่านแผนที่และการสร้างชนบท ทั้งยังชี้ให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของสหรัฐอเมริกาต่อการสร้างชาติไทย ผ่านองค์ความรู้และบทบาทของนักมานุษยวิทยา

เก่งกึกยังเสนอกรอบคิดในการมองยุคสมัยสงครามเย็นในไทย

ผ่านกรอบคิดความเป็นสมัยใหม่แบบอเมริกัน (American Modernity) และสภาวะอาณานิคม (Coloniality) ซึ่งเป็นคนละเรื่องกับลัทธิอาณานิคม (Colonialism) โดยเก่งกิจเสนอว่า ความเป็นสมัยใหม่และสภาวะอาณานิคมของไทยนั้น “เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ลงรากลึก และขยายตัวอย่างเป็นระบบก็ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ก่อนหน้านั้น การเข้ามาของอาณานิคมยุโรปแม้จะสร้างความเป็นสมัยใหม่ให้เกิดขึ้น แต่เป็นความทันสมัยที่กระจุกตัวรวมศูนย์อยู่ที่ชนชั้นนำเท่านั้น”^๕

นอกจากงานของเก่งกิจแล้ว ยังมีงานสำคัญชิ้นอื่นๆ ซึ่งแม้จะไม่ได้เน้นศึกษาเกี่ยวกับความทันสมัยแบบอเมริกันและสภาวะอาณานิคมในบริบทสงครามเย็น แต่ก็ให้ภาพความสัมพันธ์ที่น่าสนใจระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศไทยในมิติต่างๆ อาทิ งานของพวงทอง ภวัครพันธุ์ ที่ศึกษากระบวนการสร้างและบิดเบือนความจริงเกี่ยวกับฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย^๖ งานของภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์ ที่เผยให้เห็นบทบาทและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในการผลักดันและสนับสนุนให้เกิดการสร้างประเทศไทยผ่านปฏิบัติการของรัฐไทยภายใต้เผด็จการ^๗ งานของประจักษ์ ก้องกีรติ ให้ภาพปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาซึ่งนำไปสู่ความเคลื่อนไหวของปัญญาชนหนุ่มสาวในยุค ๑๔ ตุลาฯ^๘ งานของกุลลดา เกษบุญชู-มิตี^๙ และณัฐพล ใจจริง^{๑๐} ที่ชี้ให้เห็นบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทยในมิติทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อความเปลี่ยนแปลงในระดับชนชั้นนำและโครงสร้างการเมืองไทย

ก่อนหน้านั้น ยุคสมัยที่เรียกว่า “สงครามเย็น” มักถูกละเลยจากวงวิชาการไทย สาเหตุหนึ่งเกิดจากสำนึกเรื่องเวลาทางประวัติศาสตร์ของไทยที่มักพุ่งยุคสมัยเข้ากับผู้ปกครอง ยุคสงครามเย็นจึงถูกจำกัดความแคบลงกลายเป็นเรื่อง ยุคจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคจอมพล

สฤณีดี ธีระรัตน์ และยุคจอมพล ถนอม กิตติขจร กล่าวอีกนัยหนึ่ง องค์ความรู้ที่ถูกผลิตขึ้นนั้นถูกตีกรอบจำกัดอยู่กับมิติเรื่องของการเมือง การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การปราบปรามคอมมิวนิสต์ และความเคลื่อนไหวทางสังคมวัฒนธรรมในมิติที่เกิดขึ้นในขอบเขตประเทศไทยและเน้นให้น้ำหนักกับพลวัตภายในเป็นหลัก ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างไทยกับโลกกว้างในยุคสงครามเย็นจึงถูกละเลย กรอบวิธีคิดแบบนี้ทำให้เรามองเห็นเพียงภาพที่จำกัดของ “สงครามเย็นในประเทศไทย” (Cold War in Thailand) แต่มองไม่เห็น “ประเทศไทยในสงครามเย็น” (Thailand in the Cold War)

ในวงวิชาการที่ใช้ภาษาอังกฤษ งานชิ้นสำคัญของแมทธิว ฟิลลิปส์ (Matthew Phillips) ซึ่งศึกษาประเทศไทยในสงครามเย็นได้เสนอแนวทางการศึกษาที่น่าสนใจว่า การทำความเข้าใจประเทศไทยในสงครามเย็น จำเป็นต้องอาศัยวิธีการมองและศึกษาผ่านแนวพินิจข้ามชาติ (Trans-national approach) ที่เผยให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับประเทศไทย การศึกษาของฟิลลิปส์ที่ใช้แนวพินิจดังกล่าว ศึกษาการสร้างภาพแทนทางวัฒนธรรมของไทยในยุคสงครามเย็น เผยให้เห็นว่า ภาพแทนทางวัฒนธรรมของ “ประเทศไทยที่แท้” (Authentic Thailand) ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือกษัตริย์นิยมนั้น เป็นผลผลิตจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำไทยกับสหรัฐอเมริกา ที่มุ่งสร้างภาพไทยในฐานะประเทศเอกราชที่รักสงบ ไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของใคร มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และมีพระมหากษัตริย์เป็นบุคคลวิัตของภาพแทนดังกล่าว ภาพแทนนี้ถูกใช้โดยสหรัฐอเมริกาและไทย ในกรณีของไทย ภาพแทนนี้ช่วยลบเลือนความทรงจำขมขื่นและอับอายของไทยจากการร่วมมือกับฝ่ายอักษะในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ พร้อมทั้งยังช่วยบูรณาการไทยเข้ากับโลกเสรี ขณะเดียวกัน ภาพ “ประเทศไทยที่แท้” ซึ่งชวนฝันถึง

ความโรแมนติกของเอเชียที่เป็นมิตรและจับต้องได้ ท่ามกลางกระแสต่อต้านตะวันตกและอาณานิคม (Anti-colonialism) หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้ให้ความชอบธรรมกับสหรัฐอเมริกาในการตอกย้ำและประสานการรับรู้ที่สหรัฐอเมริกาต้องการขยายอิทธิพลและบทบาทของตนในเอเชียว่าไม่ใช่การขยายตัวของจักรวรรดินิยมอเมริกัน^{๑๑}

การศึกษาสงครามเย็นในประเทศไทยจำเป็นที่จะต้องอาศัยแนวพินิจข้ามชาติ เพื่อเปิดมุมมองและข้อถกเถียงใหม่ๆ ดังเช่นงานของฟิลลิปส์ อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นสำคัญที่ถูกกละเลยในงานที่เกี่ยวข้องกับ “สงครามเย็นศึกษา” ในประเทศไทย กล่าวคือการศึกษาข้างต้นทั้งหมดนั้นมักเน้นบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับไทย ขณะที่การศึกษามหาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไทยในยุคดังกล่าวกลับมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งการเปลี่ยนคู่อริศึกษาจาก “สหรัฐอเมริกา-ไทย” สู่ “จีน-ไทย” ก็ไม่อาจทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างทั้งสามฝ่าย

หนังสือเล่มนี้จึงมุ่งมองการผลิตความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยผ่านความสัมพันธ์ข้ามชาติสามเส้าระหว่าง “สหรัฐอเมริกา-ไทย-จีน” ในยุคสงครามเย็น ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการก่อรูปและสร้างความรับรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทยจนกลายเป็นมรดกตกทอดถึงปัจจุบัน ในแง่นี้ หนังสือเล่มนี้จึงอาจถูกอ่านได้จากมุมมองประวัติศาสตร์การทูต (Diplomatic history) ซึ่งนับแต่ทศวรรษ ๑๙๗๐ เป็นต้นมา แนวทางศึกษาประวัติศาสตร์การทูตในวงวิชาการนานาชาติเริ่มกลายมามีลักษณะเป็น “ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของการทูต” (Cultural history of diplomacy) ซึ่งเน้นการศึกษามิติทางวัฒนธรรม อาทิ สัญลักษณ์ พิธีกรรม ความรู้ และการรับรู้ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มากกว่าการศึกษาการต่างประเทศของรัฐใดรัฐหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง^{๑๒}

คนจีนในประเทศไทย

ในบริบทไทย คำว่า “คนจีน” มักใช้เพื่อหมายถึง “จีนเก่า” ที่อพยพมายังประเทศไทยก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง และรวมถึงลูกหลานคนไทยเชื้อสายจีน อย่างไรก็ตาม ความหมายของการเป็น “คนจีน” ในประเทศไทยนั้นไม่หยุดนิ่ง เช่นเดียวกับการเกิดและดำรงอยู่ของคำศัพท์ อาทิ เจ๊ก คนจีน จีนสยาม คนไทยเชื้อสายจีน กุมารจีน และลูกจีน ซึ่งแต่ละคำนั้นแฝงความหมายและพลังในการสร้างภาพแทนคนจีนทั้งด้านมืดและด้านสว่างที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา หากมองให้กว้างไปกว่าขอบเขตประเทศไทยผ่านการเปรียบเทียบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะพบว่าความหมายของการเป็น “คนจีน” นั้นมีพลวัตเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พร้อมไปกับการประจักษ์คำศัพท์เรียกขานที่เกี่ยวข้องกับการเป็น “คนจีน” ที่ให้ความหมายใหม่แก่การดำรงอัตลักษณ์จีนในแต่ละสังคม ดังนั้นในแง่หนึ่ง การทำความเข้าใจคนจีนในประเทศไทย จำต้องเริ่มจากการออกจาก “กะลา” แคบๆ ที่เรียกว่าประเทศไทย เพื่อย้อนกลับเข้ามามองเห็นสิ่งที่ไม่เคยมองเห็น อันเป็นผลจากความคุ้นชินจนไม่เกิดการตั้งคำถามต่อสิ่งที่ดำรงอยู่ในไทย

นับแต่กลางทศวรรษ ๑๙๗๐ วงวิชาการนานาชาติเริ่มตั้งคำถามต่อคำและความหมายของคำเรียกขานคนจีน หวังเกิงอู่ (Wang Gungwu, 王赓武) ชี้ให้เห็นถึงปัญหาเรื่องคำและความหมายซึ่งมีผลต่อการจัดความสัมพันธ์ระหว่าง “คนจีน” “ประเทศจีน” กับ “สังคมโพ้นทะเล” ซึ่งเป็นบ้านของพวกเขา หวังชี้ให้เห็นว่าในโลกริชาการที่ใช้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นโลกริชาการที่มีอิทธิพลครอบงำโลกริชาการในภาษาอื่นๆ การใช้คำ Overseas Chinese ที่แปลกันโดยทั่วไปว่า “จีนโพ้นทะเล” แบบ

เหมารวมนั้นเป็นสิ่งที่ผิดฝาผิดตัว และแฝงอคติบางอย่าง การใช้คำศัพท์ดังกล่าวนำไปสู่การจัดประเภท (Categorize) ให้ภาพคนจีนโพ้นทะเลที่เป็นกลุ่มก้อนเนื้อเดียวกัน และยังเป็นเงินที่จรรงักักติดต่อประเทศจีนตลอดกาล ไม่ว่าจะอยู่ที่มุมใดของโลก ดังคำนาม Chinese ที่ถูกขยายให้ความหมายโดยคำคุณศัพท์ Overseas หวังจึงเสนอคำศัพท์ใหม่ผ่านการหมุนเปลี่ยนความสัมพันธ์ในคำศัพท์เดิม คำว่า Chinese Overseas หรือ “จีนโพ้นทะเล” ซึ่งจัดประเภทและให้ภาพ Chinese เป็นเพียงคำคุณศัพท์ที่ขยายคำนาม Overseas ดังนั้นคำใหม่นี้จึงมุ่งมองกระบวนการระบุอัตลักษณ์ตัวตน (Identification) และการเป็นส่วนหนึ่งของคนจีนกับสังคมโพ้นทะเลที่เป็นบ้านของพวกเขามากกว่า^๓ ความเป็นจีนที่ยังดำรงอยู่ของคนจีนโพ้นทะเลนั้นควรถูกมองเป็นเรื่องของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มากกว่าภาพความผูกพันทางการเมืองกับประเทศจีน ซึ่งท้ายที่สุดอาจนำไปสู่การสนับสนุนความคิดสุดโต่งเรื่อง “ภัยคุกคามจากจีน” อันมีคนจีนและคนเชื้อสายจีนเป็นภาพแทน

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกับที่หวังเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับการใช้คำในการศึกษาดังกล่าว หรือในช่วงระหว่างทศวรรษ ๑๙๗๐-๑๙๘๐ นั้น การศึกษาคนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไพศาล เดเด โอเอโตโม (Dede Oetomo) นักวิชาการอินโดนีเซียเชื้อสายจีนได้ชี้ให้เห็นว่านับแต่ปลายทศวรรษ ๑๙๗๐ กระแสการศึกษาคนจีนในอินโดนีเซียในฐานะคนอินโดนีเซียชาติพันธุ์จีน (The ethnic Chinese as Indonesians) ซึ่งมองคนจีนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสังคมอินโดนีเซีย หาใช่ “คนอื่น” (The Other) ที่จำต้องถูกกลืนกลายหรือบูรณาการทางวัฒนธรรม เริ่มก่อตัวและทวีพลังมากขึ้น ทั้งโอเอโตมอยังระบุว่ากระแสการศึกษาดังกล่าวอาจทำให้เกิดการจุดประกายถึงการมองความสัมพันธ์ระหว่างคนอินโดนีเซียกับคนจีนที่มีใช้การสื่อสารทาง

เดียวผ่านการกลืนคนจีนให้เป็นอินโดนีเซีย^{๑๔}

ณ ห้วงเวลาเดียวกัน ในฟิลิปปินส์ กระแสความเคลื่อนไหวในแนวทางเดียวกันก็เริ่มปรากฏขึ้น คำศัพท์ Tsinoy ซึ่งแปลว่าคนฟิลิปปินส์เชื้อสายจีน และแฝงความหมายถึงการเป็นส่วนสำคัญของสังคมฟิลิปปินส์ เริ่มถูกใช้อย่างแพร่หลาย ขณะที่นักวิชาการฟิลิปปินส์เชื้อสายจีน อาทิ เทเรซิตา อัง ซี (Teresita Ang See) และอันโตนิโอ เอส. ตัน (Antonio S. Tan) ก็เริ่มผลิตผลงานที่ให้ภาพคุณูปการของคนจีนและภาพคนจีนในฐานะส่วนที่สำคัญของสังคมฟิลิปปินส์^{๑๕}

ในประเทศไทย ณ ห้วงเวลาเดียวกันนั้น นิธิ เอียวศรีวงศ์ ก็เริ่มผลิตงานวิชาการที่ให้ภาพคนจีนในฐานะส่วนสำคัญที่แยกไม่ออกจากสังคมไทย พร้อมไปกับการปรับเปลี่ยนความหมายคำว่า “เจ๊ก” ในแง่บวก ขณะเดียวกัน คำที่แสดงถึงความผูกพันระหว่างคนจีนกับสังคมไทย อาทิ คนไทยเชื้อสายจีน และจีนสยาม ก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น

ปรากฏการณ์ที่การศึกษาคนจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกันและเกิดขึ้นแทบจะพร้อมกันเมื่อช่วงปลายสงครามเย็น ควรจะได้รับการอธิบายอย่างไร

เมื่อมองออกจากขอบฟ้าของประเทศไทยไปยังประเทศต่างๆ และมองย้อนกลับมา ความคล้ายคลึงอย่างประหลาดนี้อาจไม่ใช่เรื่องของโชคชะตาหรือความบังเอิญ หากแต่เป็นผลผลิตจากการคลี่คลายความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา จีน และนานาประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงปลายสงครามเย็น ความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์นี้ส่งผลสำคัญต่อกระบวนการผลิตความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับคนจีนในประเทศต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความหมายให้แก่คำว่า “คนจีน” ในฐานะวัตถุแห่งความรู้ที่สามารถถูกวิจัย ตรวจสอบ และกำกับได้ ดังนั้น การมองออกไปข้างนอกเพื่อมองย้อนกลับมาทำ

ความเข้าใจประเทศไทยอาจช่วยให้มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
ในไทยและส่องสว่างความเปลี่ยนแปลงภายนอกด้วยอีกโสดหนึ่ง

สู่โลกวิชาการและอารมณ์ความรู้สึก

การสืบสาวพัฒนาการของการสร้างความรู้เกี่ยวกับคนจีนที่ก้าวพ้น
ขอบเขตประเทศไทยเป็นสิ่งจำเป็น ในการแสดงให้เห็นความซับซ้อน
ของการสร้างและปรับเปลี่ยนความหมายของความเป็นจีนและอัตลักษณ์
จีนที่ถูกกระทำโดยนักวิชาการ ที่ผ่านมา งานวิชาการจำนวนไม่น้อยได้
ตั้งคำถามต่อกระบวนการผลิตความรู้เกี่ยวกับไทยภายใต้บริบทสงคราม
เย็นโดยนักวิชาการอเมริกัน^{๑๖} นอกจากนี้ยังมีงานบทความบุกเบิกของ
จุนโกะ โคอิซูมิ (Junko Koizumi) ที่ศึกษาการผลิตความรู้เกี่ยวกับคนจีน
ในไทยที่มีฐานะเป็นเครื่องมือในการขยายอิทธิพลของจักรวรรดิอเมริกัน
และการต่อต้านคอมมิวนิสต์^{๑๗}

อย่างไรก็ตาม งานวิชาการเหล่านี้มักมองนักวิชาการอย่างเหมา
รวมในฐานะเครื่องมือของจักรวรรดิอเมริกัน ที่พร้อมเป็นส่วนหนึ่งและ
ถูกควบคุมโดยรัฐบาล นอกจากนี้ การศึกษาที่ผ่านมายังมองการเมือง
ของความรู้เป็นเส้นตรงผ่านอิทธิพลของวงวิชาการอเมริกันที่มีต่อไทย
แต่มองไม่เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างวงวิชาการไทยกับอเมริกัน ทั้งยังละเลย
อิทธิพลจากวงวิชาการอื่นๆ โดยเฉพาะจีนที่มีต่อไทย การศึกษาที่ผ่านมายัง
มองนักวิชาการในฐานะชุมชนทางปัญญาที่กลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกัน
ทั้งที่ในความเป็นจริง โลกวิชาการไม่ว่าที่ใดล้วนมีการแข่งขันและความ
ขัดแย้งอันเกิดจากเหตุผลนานัปการ โลกวิชาการจึงจำเป็นต้องถูกพิจารณา
จากมุมมองที่ซับซ้อนขึ้น ดังที่หนังสือเล่มนี้พยายามชวนผู้อ่านให้คิด
ทบทวนโลกวิชาการจากมิติการเมืองและอารมณ์ความรู้สึก

โลกวิชาการมิใช่ชุมชนอุดมคติทางปัญญา แต่เป็นสนามแข่งที่ผู้เล่นแต่ละคนต่างพยายามผลิตสร้างความรู้เพื่อช่วงชิงความชอบธรรม สร้างตำแหน่งและตัวตนของตนเองในโลกวิชาการ หรือแม้กระทั่งสนองอุดมการณ์ส่วนตัวบางอย่าง โลกวิชาการจึงเป็นเสมือน “สนามแข่งกิจกรรมทางปัญญา” (Intellectual field)^{๑๘} ในกรณีการผลิตความรู้เกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย นักวิชาการไม่ว่าไทย จีน หรืออเมริกันต่างแข่งขันผลิตความรู้เกี่ยวกับคนจีนจากหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอัตลักษณ์ เครือญาติ ความเชื่อ ฯลฯ โดยที่การดำรงอยู่ของการแข่งขันสร้างองค์ความรู้เหล่านี้ เมื่อประกอบเข้าด้วยกันทำให้เราเห็นภาพความเข้าใจเกี่ยวกับคนจีนอันเป็นเสมือนความจริงที่จับต้องได้

นอกจากนี้ โลกวิชาการไม่ใช่โลกของเหตุผลแต่กันเดียว หากเป็นโลกของอารมณ์ความรู้สึกด้วย ในกรณีการผลิตความรู้ของอเมริกันที่เกี่ยวข้องกับเอเชียและไทยในช่วงสงครามเย็น อารมณ์ความรู้สึกเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งที่ผลักดันให้นักวิชาการอเมริกันผลิตความรู้เกี่ยวกับเอเชียและไทย^{๑๙} ในทัศนะของอเมริกันชนช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สหรัฐอเมริกาไม่ได้แผ่ขยายอำนาจผ่านการใช้กำลังข่มขู่คุกคามทางการเมืองเช่นอาณานิคมยุโรป ในทางตรงข้าม การขยายอำนาจของสหรัฐอเมริกาก็กระทำผ่านความรักและเครื่องมือทางวัฒนธรรม ดังเช่นบทบาทของแอนนา เลียวโนเวนส์ (Anna Leonowens) ในละครบรอดเวย์ชื่อดังของร็อดเจอร์ส และแฮมเมอร์สไตน์ (Rodgers and Hammerstein) เรื่อง The King and I ที่เข้ามาช่วยสอนให้สยามปรับตัวเข้าสู่โลกสมัยใหม่ด้วยความรัก ความผูกพัน^{๒๐}

ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงแตกต่างจากอาณานิคมยุโรปในช่วงศตวรรษที่ ๑๙ ขณะที่อาณานิคมยุโรปเน้นเรื่องความแตกต่างระหว่างตะวันตกที่พัฒนาแล้วกับตะวันออกที่ล้าหลังซึ่งควรถูกปกครอง แต่

สหรัฐอเมริกาในโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นโลกแห่งการเชื่อมต่อ และแลกเปลี่ยนระหว่างตะวันออกกับตะวันตกที่ทำให้ความแตกต่าง ลดลง หากมองจากแง่มุมนี้ ในทัศนะของอเมริกันชน การสร้างวงวิชาการ ไทยและความรู้เกี่ยวกับไทยภายใต้อิทธิพลอเมริกันจึงไม่ใช่เรื่องของ การเมืองที่มีเหตุผลอย่างเดียวน หากยังเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก ที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทย-อเมริกันผ่านการสร้าง ชุมชนวิชาการ ที่นักวิชาการอเมริกันเข้ามาสนับสนุน ช่วยสร้าง และ สอนองค์ความรู้เพื่อพัฒนาไทยให้ทันสมัยและมั่นคง โดยคนไทย ผู้กระตือรือร้นเป็นผู้นำองค์ความรู้ต่างๆ เหล่านั้นไปใช้เพื่อพัฒนาด้วย ตนเอง^{๒๑}

อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐-๑๙๘๐ กระแส อารมณ์ความรู้สึกชาตินิยมไทย และกระแสอารมณ์ความรู้สึกต่อต้าน อเมริกันได้พุ่งสูงสุดสูงสุดในสังคมไทย ในยุคก่อนและหลัง ๑๔ ตุลาฯ นักวิชาการไทยเริ่มมองอิทธิพลทางวิชาการของอเมริกันในฐานะเครื่องมือ แผลอิทธิพลของลัทธิอาณานิคมใหม่ ภายใต้กระแสอารมณ์ความรู้สึก “ชาตินิยมวิชาการ” นี้ นักวิชาการไทยเริ่มสร้างองค์ความรู้ในการอธิบาย สังคมไทยเพื่อตอบโต้องค์ความรู้อเมริกันเกี่ยวกับไทย ซึ่งรวมถึงการ ตอบโต้องค์ความรู้เรื่องคนจีนในประเทศไทยที่ผลิตขึ้นภายใต้อิทธิพล อเมริกัน พันธมิตรทางความรู้ระหว่างนักวิชาการไทยกับจีนเริ่มก่อตัว ขึ้นภายใต้การสานสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน พร้อมภาพลักษณ์ของจีน แดงที่เปลี่ยนจาก “ปีศาจ” สู่ “นักบุญ”^{๒๒} โดยความรู้จากจีนเริ่มถูกนำ มาใช้เพื่อตอบย้าและเสริมพลังให้แก่องค์ความรู้ทางวิชาการของไทย ที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อคัดง้างกับองค์ความรู้อเมริกันที่เกี่ยวกับไทย ทั้งนี้ ความรู้จากจีนที่ถูกผลิตโดยนักวิชาการจีนนั้นก็ถูกผลักโดยกระแส ชาตินิยมวิชาการจีน จนทำให้งานวิชาการกลายเป็นเครื่องมือสำคัญ

ใน “การทูตวิชาการ” ของจีน ดังที่บทที่ ๔ และ ๕ ของหนังสือเล่มนี้
จะได้อภิปรายต่อไปถึงกระแสนิยมวิชาการที่เป็นฐานขับเคลื่อนของ
การโต้ตอบและปะทะประสานระหว่างองค์ความรู้อเมริกัน ไทย และ
จีน

ตัวอย่าง

เชิงอรรถ

^๑ Liu Hong, *The Chinese Overseas* (New York: Routledge, 2006).

^๒ Richard Tapper, "Ethnic Identities and Social Categories in Iran and Afghanistan," in *History and Ethnicity*, ed. Elizabeth Tonkin, Maryon McDonald and Malcolm Chapman (London: Routledge, 1989), pp. 232-233.

^๓ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, *แผนที่สร้างชาติ: รัฐประศาสน์ชาติกับการทำแผนที่หมู่บ้านไทยในยุคสงครามเย็น* (กรุงเทพฯ: Illuminations Editions, ๒๕๖๑).

^๔ เก่งกิจ กิติเรียงลาภ, *เขียนชนบทให้เป็นชาติ: กำเนิดมานุษยวิทยาไทยในยุคสงครามเย็น* (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๖๒).

^๕ *เรื่องเดียวกัน*, น. ๑๖๘.

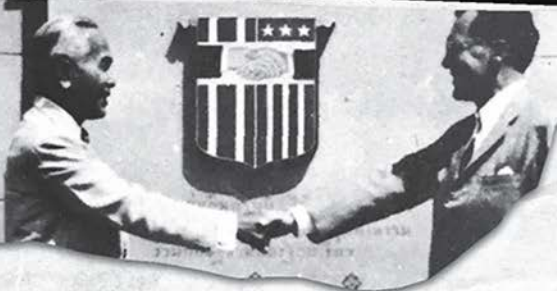
^๖ พวงทอง ภวัครพันธุ์, *สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ "รัฐไทย"* (กรุงเทพฯ: คบไฟ, ๒๕๕๙).

^๗ ภิญญพันธ์ พงนะลาวัณย์, *กำเนิด "ประเทศไทย" ภายใต้เผด็จการ* (กรุงเทพฯ: มติชน, ๒๕๕๘).

^๘ ประจักษ์ ก้องกีรติ, *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ: การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชน ก่อน ๑๔ ตุลา* (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๘).

^๙ กุลลดา เกษบุญชู-มีด, *การเมืองไทยในยุคสมัย-ถนอม ภายใต้โครงสร้างอำนาจโลก* (กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^{๑๐} ณัฐพล ใจจริง, *ขุนศึก ศักดินา และพญาอินทรี: การเมืองไทยภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา ๒๔๙๑-๒๕๐๐* (นนทบุรี: ฟ้ายเดียวกัน, ๒๕๖๓).

หนังสือเล่มนี้...แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนักวิชาการอเมริกันมีส่วนอย่างสำคัญในการ
ตราตั้งและปรับแต่งแนวคิด "สารัตถะ" ที่ให้ภาพว่าใครคือคนจีน นอกจากนี้
บรรดานักวิชาการอเมริกันยังมีส่วนในการตราคำถามทางวิชาการที่ว่า ชุมชนจีน
จะสามารถถูกผนวกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยได้อย่างไร

คำนำเสนอของ **Matthew Phillips**
ผู้เขียน *Thailand in the Cold War*

สังคมศาสตร์อเมริกันในช่วงหลังสงครามโลก
ครั้งที่ ๒ ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรม
ซึ่งแตกต่างจากความรู้ด้านนิคมยุโรปที่เน้นเรื่อง
เชื้อชาติ...ในบริบทนี้ วัฒนธรรมจึงเป็นแกนกลางสำคัญ
ของสังคมศาสตร์อเมริกันและอาณาบริเวณศึกษา

บทที่ ๑ นวนิยายวิชาการ

ภายหลังได้รับแรงจูงจากรัฐบาลจีน...นักวิจัยอาวุโส
ประจำสถาบันวิจัยประวัติศาสตร์ฯ ได้รับมอบหมายให้เป็น
หัวหน้าจัดตั้งกลุ่มวิจัยความสัมพันธ์ไทย-จีนขึ้น...
การผลิตสร้างความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย-จีน
เป็นสิ่งจำเป็นในการปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของจีน

บทที่ ๕ เมื่อชาตินิยมวิชาการมาบรรจบ

ประวัติศาสตร์

ISBN 978-974-02-1752-7

9 789740 217527

ราคา ๔๒๐ บาท